

РОЗДІЛ III. КОРОТКІ ПОВІДОМЛЕННЯ

УДК 581.4:582.901

DOI <https://doi.org/10.26661/2410-0943-2021-1-07>

Морфологічна будова квітки *Nonea pulla*

Бойка О. А.

Запорізький національний університет

olena.boika.ua@gmail.com

Key words: *Nonea pulla*, flower morphology, stamen, pestle, petal.

The study of floristic biodiversity of the regions of Ukraine is always relevant and valuable. The species composition of vegetation worries people for many reasons. Plant resources are an integral part of the country's national wealth. Widespread use of plants in various sectors of the economy requires careful study of the vegetation potential of each region. Particular attention is drawn to the species that people use for more than one purpose. Such plants include members of the family Boraginaceae. Plants of this family are widely used as ornamental and medicinal plants. One such plant is *Nonea pulla* L. valuable is a perennial herbaceous plant up to 40 cm tall. The whole plant is covered with pubescence. Stems in *Nonea pulla* are erect, have furrows. They are branched and densely covered with stiff hairs. The leaves are few. They are elongated-lanceolate in shape and reach up to 6 cm in length. The lower leaf blades have petioles, but by the time of flowering, they often begin to dry out. The upper leaves are sessile. The flowering *Nonea pulla* begins in late May-early June and lasts until early September. The flowers are collected in a curl (corymbose-like) that drooping. The flower has a complex perianth and consists of sepals and petals. The color varies from brown to purple-brown. The petals are almost twice as long as the sepals. Androecium consists of 5 stamens. The gynoecium is represented by one pistil with two receptacles. The fruit of this plant is a follicle that does not reveal an asymmetrical shape, wrinkled. Inside is an elongated grey seed. *Nonea pulla* is an aboriginal species for the Zaporizhzhia region and grows in open spaces. These plants are drought-resistant, light-loving and prefer low-carbonate and carbonate soils.

Дослідження флористичного різноманіття регіонів України завжди є актуальним та доречним. Видовий склад рослинності важливий для людства через багато причин. Рослинні ресурси є невід'ємною складовою частиною національного багатства країни. Широке застосування рослин у найрізноманітніших галузях народного господарства вимагає ретельного вивчення потенціалу рослинності кожного регіону. Особливу увагу привертають види, що їх людина використовує з більш ніж однією метою.

До таких рослин належать й представники родини шорстколисті *Boraginaceae*. Рослини цієї родини широко застосовуються у якості декоративних та лікарських рослин. Однією з таких рослин є куряча сліпота звичайна (*Nonea pulla* (L.) DC) [1].

Вперше в умовах південного Сходу України було проведено детальне дослідження будови квітки та

рослин цього виду з ретельним та докладним описом квіток для встановлення особливостей будови, а також для виявлення, чи немає в генеративній частини популяції Запорізького регіону змін через мутації, викликані станом навколишнього середовища. Генеративна сфера рослин – одна з найперших, що може сигналізувати про зміни через вплив мутагенних факторів навколишнього середовища. Дослідження морфологічної будови рослини, та особливо будови квітки, проводилось загальноприйнятими описовими методиками, що їх застосовують у ботаніці. Детальне дослідження будови квітки та її складових частин було проведено з використанням USB-2.0 мікроскопу. Досліджувались рослини, які було відібрано у м. Запоріжжі (о. Хортиця) та Запорізької області (Вільнянський район, околиці с. Криничне). Дослідження було проведено в травні-червні 2020 року.

Було проведено вимірювання живих рослин, які зростали в степових рослинних угрупованнях (зовнішній морфологічний вигляд, висота рослин). Для детального вивчення будови квітки з окремих вивчених екземплярів відбиралась частина суцвіть, щоб уникнути повного видалення рослин з природних умов існування. Відібрані зразки аналізувались у лабораторних умовах, де проводились вимірювання та було зроблено фото.

Куряча сліпота звичайна – це багаторічна трав'яниста рослина до 40 см висотою. Вся рослина вкрита опушенням. Стебла у курячої сліпоти звичайної прямостоячі, мають борозни. Вони галузяться та щільно вкриті жорсткими волосками. Листки нечисленні. Вони видовжено-ланцетні за формою та досягають 6 см у довжину. Нижні листкові пластинки мають черешок, проте до моменту квітнення вони найчастіше вже починають всихати. Верхні листки сидячі (рис. 1).

Рис. 1. Загальний вигляд рослини

У досліджуваних популяціях курячої сліпоти звичайної на території о. Хортиця середня висота рослин склала $34,8 \pm 0,3$ см. В популяції біля с. Криничне – $35,7 \pm 0,6$ см. Статистично достовірної різниці між популяціями за ознакою висота рослин не було зафіксовано. Це може свідчити про те, що вся територія Запорізької області є ідентичною за умовами, які критично важливими для розвитку рослин цього виду. А тому в цілому ми можемо розглядати рослини як єдину велику популяцію у межах міста Запоріжжя та його околиць. Більш віддалені території та такі, що набли-

жені до узбережжя Азовського моря, потребують додаткових досліджень з метою порівняти наявні дрібні популяції з даними, отриманими у м. Запоріжжя та околицях.

Квітнення курячої сліпоти починається в кінці травня – на початку червня та триває до початку вересня. Квіти зібрані в завиток (щито-вологетеподібний), який поникає (рис. 2).

Рис. 2. Суцвіття курячої сліпоти звичайної

Квітка має подвійну оцвітину, яка складається з чашолистків та пелюсток. Забарвлення коливається від бурого до фіолетово-бурого.

Рис. 3. Внутрішня будова квітки курячої сліпоти звичайної: А – андроцей; Б – гінецей

Пелюстки майже вдвічі довші від чашолистків. Чашечка представлена п'ятьма чашолистками що зростаються. Чашолистки сильно опушені білими ворсинками. Віночок складається з п'яти зрелих пелюсток. Андроцей становить 5 тичинок, які приростають до пелюсток. Тичинки короткі з одним пиляком, що розкривається вздовж. Пилок дрібний білого кольору. Гінецей представлено однією маточкою з двома приймочками (рис. 3).

Плід цієї рослини – листянка асиметричної форми, яка не розкривається, зморшкувата. Всередині розташоване видовжене насіння сірого кольору.

Куряча сліпота звичайна є аборигенним видом для Запорізького регіону та зростає на відкритій місцевості. Ці рослини є посухостійкими, світлолюбними та віддають перевагу малокарбонатним та карбонатним ґрунтам. Куряча сліпота звичайна є лікарською рослиною. Всі частини рослини містять флаваноїди, алкалоїди, кумарини, дубильні речо-

вини. Відвари мають антибактеріальну, антикоагулятивну, знеболювальну дію. Проте її заборонено використовувати у лікуванні дітей та підлітків, а також вагітним жінкам та під час лактації [2].

Таким чином, ми бачимо, що структура квітки курячої сліпоти звичайної, так само як

і її морфологічний вигляд, відповідають типовому вигляду представника родини Шорстколисті (*Boraginaceae*), що свідчить про відсутність негативного впливу потенційних мутагенних факторів середовища на генеративну сферу рослин цього виду.

Література

- (1) Доброчаева Д.Н., Котов М.И., Прокудин Ю.Н. Определитель высших растений Украины. Киев : Наукова думка, 1987. С. 273.
- (2) Лавренова Г.В., Лавренов В.К. Энциклопедия лекарственных растений. Том 1. Донецк : Донеччина, 1997. 590 с.